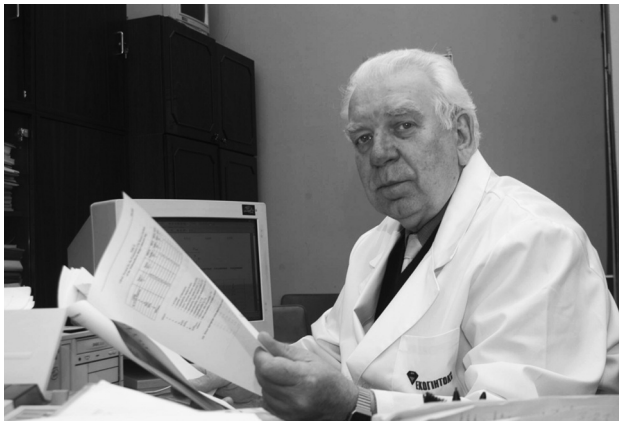

НАУКОВИЙ ДІАПАЗОН ВЧЕНОГО

До 80-річчя доктора біологічних наук В.Д.Чміля

Іде людина, живе людина — і сонцем світиться вона. У неповторності єдина і у повторності одна. Саме такі слова спадають на думку під час спілкування з Віталієм Даниловичем Чмілем.

Коли відзначається кругла дата, кажуть: поважна людина. Так, Віталій Данилович, справді, поважна людина. Людина і Вчений з великої літери, творча, непересічна особистість. Він справжній науковець: працює та збагачується знаннями, досвідом все життя. Широ вітаємо його з прекрасним ювілеєм — 80-річчям!

Сьогодні, розповідаючи про життєвий шлях ювіляра, ми зупинимося на основних віхах, розкриваючи особистість крок за кроком, рядок за рядком.

Отже, В.Д. Чміль народився 14 квітня 1937 року в родині військовослужбовця. Як згадує сам Віталій Данилович, батьки виховували в ньому духовну твердь, яка формує духовну творчу самосвідомість і вирощує особистість. Завдяки цьому ще з дитинства, згодом в юнацькі роки, сформувалося надзвичайно відповідальне ставлення до навчання і життя, спочатку в школі, потім в університеті.

В.Д.Чміль закінчив у 1959 році Харківській державний університет імені О.М.Горького, хімічний факультет. З 1959 року по 1969 рік працював на посаді молодшого наукового співробітника лабораторії фізичної хімії Харківського науково-дослідного хіміко-фармацевтичного інституту. З 1960 року по 1964 рік — заочна

аспірантура на кафедрі фізичної хімії хімічного факультету *alma mater*. У 1966 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук «Розподіл речовин у системах з «пов'язаними» розчинниками у статичних і динамічних умовах і його використання в хроматографічних процесах». Це був глибокий науковий пошук. Він стосувався проблеми дослідження процесів розподілу органічних речовин між водою і органічними розчинниками у вільному стані і у фазі набряклого носія — сополімеру стиролу з дивінілбензолом як гранульованих розчинників. Вагомість досліджень і висновків вченого довело саме життя. Адже ці процеси втілилися практично у проведенні хроматографічного аналізу та одержанні лікарських речовин з рослинних екстрактів. Справді новаторським, за світовими мірками, став метод екстракції з використанням гранульованих органічних розчинників, розроблений В.Д.Чмілем. За світовими мірками дана робота з використанням гранульованих органічних розчинників у екстракційних процесах є важливою складовою, яка стала підґрунтям розробки методу твердофазної екстракції.

З надзвичайною теплою Віталій Данилович говорить про своїх харківських наставників, особливо про наукового керівника — видатного українського фізика-хіміка і хіміка-аналітика члена-кореспондента АН УРСР М.А.Ізмайлова, творця методу тонкошарової хроматографії, чий пріоритет у цій галузі визнаний в усьому світі. Будучи людиною вимогливою, він нагадував своїми життєвими принципами батьківські настанови: бути людиною, стати особистістю!

З 1969 р. доля звела Віталія Даниловича Чміля з Науковим центром превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І.Медведя. Починав тут він свою діяльність спочатку на посаді молодшого наукового співробітника, згодом — старшого наукового співробітника. До 1994 р. керував лабораторією аналітич-

НАШІ ВІТАННЯ

ної хімії речовин, що мігрують із полімерних матеріалів, потім відділом фізико-хімічного аналізу та референс-лабораторій. У цих, здавалося, сухих рядках, ми бачимо стрімке зростання, набуття авторитету, навичок вченого і керівника. Протягом останніх 15-и років Віталій Данилович є головним науковим співробітником відділу фізико-хімічного аналізу та референс-лабораторій, за сумісництвом – керівником Діоксинового центру, який акредитований Національним агентством з акредитації України на право виконання випробувань масової частки (концентрації) ПХДД/ПХДФ у різних середовищах. Визначним для вченого був 1989 рік – захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук. Як результат цього наукового пошуку вченого був розроблений і впроваджений у практику санітарної служби України комплекс методів хіміко-аналітичного контролю за вмістом залишків пестицидів у природних водах на основі встановлення закономірностей поведінки хлор- і азотовмісних органічних сполук в умовах основних варіантів молекулярної хроматографії.

Започатковане В.Д.Чмілем застосування макросітчастих карбоцепних сорбентів на основі сополімерів стиролу з дивінілбензолом для твердофазної екстракції пестицидів із водних середовищ згодом було використане у спільному проекті SMT4-CT96-2142 Європейськими дослідницькими центрами Франції, Бельгії, Німеччини, Нідерландів, Іспанії та Португалії для розробки методу визначення множинних залишків пестицидів у питній воді.

В.Д.Чміль – піонер вітчизняної практики аналізу пестицидів. Ще в 70-х роках минулого століття він запропонував використовувати для побудови калібрувальних графіків не розчини стандартів пестицидів на основі чистих розчинників, а розчини стандартів пестицидів в екстрактах конкретних матриць разом з внутрішнім стандартом. Такий прийом дозволив вирішити проблему низьких відсотків визначення (повернення) багатьох пестицидів. Нині цей прийом у світовій літературі одержав назву "калібрування, яке відповідає матриці" (matrix matched calibration), який широко використовується в аналізі різних ксенобіотиків.

В.Д.Чміль має вагомий науковий досвід роботи з проблем фізичної і аналітичної хімії органічних речовин, які використовуються в якості засобів захисту рослин, компонентів полімерних матеріалів і лікарських препаратів.

Основним напрямком наукових досліджень В.Д.Чміля є вивчення закономірностей міжмолекулярних взаємодій різних класів токсичних органічних речовин з молекулярними та іонообмінними сорбентами, нерухомими фазами і органічними розчинниками в умовах всіх різновидів молекулярної та іонообмінної хроматографії і використання цих закономірностей при розробці методів визначення ксенобіотиків різної природи у сільськогосподарській та продовольчій сировині, харчових продуктах, кормах і об'єктах довкілля за допомогою газової та рідинної хроматографії, а також при оцінці долі ксенобіотиків у біосфері.

Чималий творчий доробок має ювіляр. Адже він автор близько 400 публікацій, співавтор монографії і методичного посібника, нормативних документів, винаходів.

В.Д.Чміль проводить велику експертну роботу як фахівець у галузі фізичної та аналітичної хімії, гігієни токсичних органічних речовин. Він член спеціалізованої вченої ради Д.26.554.01 по захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня доктора (кандидата) наук при Інституті медицини праці НАМН України, член Науково-експертної ради з питань розроблення пропозицій та рекомендацій про можливість проведення державної реєстрації препаратів Міністерства екології та природних ресурсів України, член експертної групи з розробки та апробації методик визначення залишкових кількостей пестицидів і агрохімікатів та їх метаболітів у ґрунті, воді, повітрі, рослинах, кормах, продуктах харчування Міністерства екології та природних ресурсів України, член міжвідомчої МОЗ та НАМН України Експертної проблемної комісії з превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки, член Комісії з питань гігієнічного регламентування пестицидів, агрохімікатів, інших хімічних речовин Комітету з питань гігієнічного регламентування МОЗ України, член Комісії з питань методів контролю шкідливих факторів Комітету з питань

НАШІ ВІТАННЯ

гігієнічного регламентування МОЗ України, член редакційної ради Державної фармакопеї України, член редакційних колегій журналів «Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки» та «Проблеми харчування».

В.Д.Чміль – досвідчений, цілеспрямований вчений, висококваліфікований спеціаліст у галузі теоретичної і експериментальної фізичної і аналітичної хімії токсичних органічних речовин. Особистість, індивідуальні риси, характер, спосіб життя, ініціативність, відповідальність, працелюбність, чесність і справедливість, а також уміння добре організувати працю своїх підлеглих і помічників – все це вирізняє ювіляра.

Отже, досягши багатьох вершин і знаходячись у злагоді з собою, Віталій Данилович гармонійно інтегрувався в суспільство, вибудував свій ідеальний і творчий світ вченого і людини. Саме це і засвідчує його активна життєва позиція, визнання міжнародної наукової спільноти. В.Д.Чміль – учасник республіканських і міжнародних наукових семінарів, симпозіумів, конференцій і з'їздів, дійсний член Міжнародної Ради із співробітництва в галузі аналітичної хімії пестицидів (СІРАС), член Комітету Е35 Американського товариства випробувань і матеріалів (ASTM International). Досконале володін-

ня англійською мовою сприяє абсолютному порозумінню між провідними фахівцями світу.

За плідну роботу неодноразово одержував премії, подяки, грамоти, нагороджений медалями «Ветеран труда» і «В пам'ять 1500-річчя Києва», має Подяку і нагородження іменним годинником від Київського міського голови за багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм та з нагоди 40-річчя від дня створення Інституту екогігієни і токсикології імені Л.І.Медведя, Почесну Грамоту Кабінету Міністрів України, нагороджений почесним знаком Товариства токсикологів України за видатні заслуги перед токсикологічною наукою.

Від усього серця вітаємо Вас, шановний Віталію Даниловичу, з 80-річним ювілеєм! Творіть, радійте життю! Бажаємо міцного здоров'я, невичерпної енергії, професійного довголіття, творчої наснаги!

*Товариство токсикологів України,
ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України»,
Редакційна колегія журналу
«Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки»*